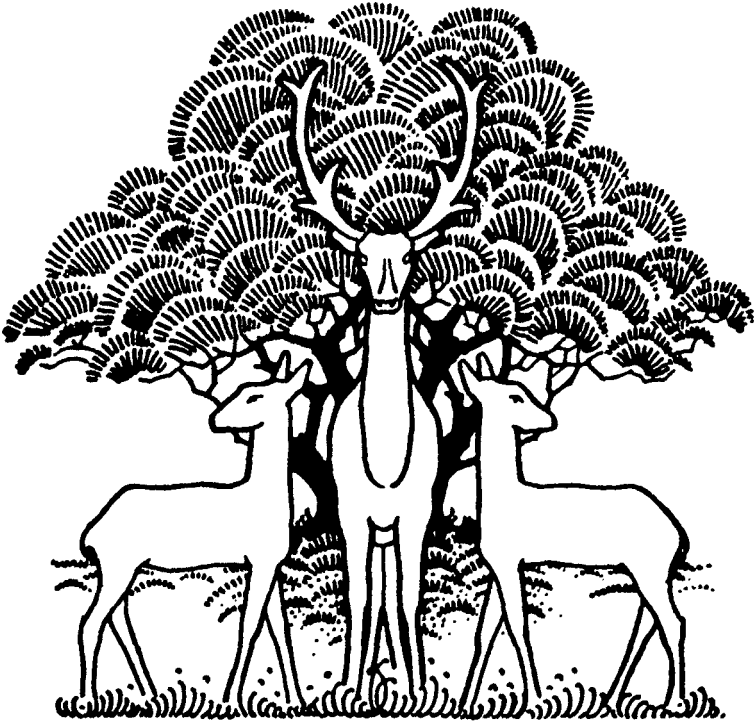

„de Schouw“

Vereniging van
Vrienden
van de
HOGVEVELUWE

Vereniging van "VRIENDEN VAN DE HOGE VELUWE"

O i t d e S t a t u t e n :

Art. 2. De vereniging beoogt het aankweken van een hechte band onder hen, die belang stellen in de Stichting "Het Nationale Park de Hoge Veluwe", gevestigd te 's-Gravenhage, alsmede het bijstaan van het bestuur van die Stichting in het verwezenlijken van de doeleinden, die het krachtens de grondregelen van die Stichting heeft na te streven.

Art. 3. 1. De vereniging tracht haar doel te bereiken door in nauwe samenwerking met het dagelijks bestuur van de Stichting "Het Nationale Park de Hoge Veluwe":

- a. in brede kring belangstelling te wekken voor "Het Nationale Park de Hoge Veluwe" door het stimuleren van het bezoek aan dit park;
- b. het organiseren van één of meer "Hoge-Veluwe-dagen" per jaar;
- c. het vormen van werkgroepen uit en in bijzondere gevallen mede buiten haar leden, ter bestudering van bepaalde onderdelen, mogelijkheden en belangen van "Het Nationale Park de Hoge Veluwe";
- d. het dienen van advies en/of het doen van voorstellen aan het dagelijks bestuur voornoemd;

B e s t u u r :

Jhr. W.H. de Beaufort, Maarn, Ere-Voorzitter.

D.A. Kramer, Rotterdam, Voorzitter

C.W. van Calcar, Secretaris, Berg en Dalweg 5, Beekbergen, tel. 05766 - 500.

G.K.C. van Tienhoven, Penningmeester, P.C. Hooftstraat 56III, Amsterdam, Giro 9 5 1 9 9 3.

Mevr. Ita Kreunen Mees, Hoenderloo

Ch.G. Matser, burgemeester van Arnhem

Dr. P.J. Platteel, burgemeester van Ede

Mr. A.L. des Tombe, burgemeester van Apeldoorn

Prof. Dr. H. Engel, Amsterdam

Mevr. J.J. Hacke-Oudemans, Putten

Mr. F. Oorthuys, Hoofd Onderafd. Natuurbescherming Dep. O.K.W., Den Haag

Drs. R.W. Oxenaar, Directeur Rijkmuseum Kröller-Müller, Otterlo

Ir. J.H. van Tuil, Directeur Nat. Park de Hoge Veluwe, Hoenderloo

Leden

Adv. Leden

R e d a c t i e "DE SCHOUW": A d r e s S e c r e t a r e s s e :

Mevr. E.H. Prakke-Kley

Mevr. W. Pické-Soesbeek, Apeldoornseweg 64,

F.H. Nauta

Hoenderloo, telefoon 05768 - 250.

De minimum-contributie bedraagt f 7,50 voor gewone leden; voor huisgenoten van leden f 2,50. Voor jeugdleden f 1,--. Organisaties en verenigingen kunnen als zodanig, lid worden voor tenminste f 10,-- per jaar. "De Schouw" wordt u gratis toegezonden.

BIJ DE REDACTIEWISSSELING

In de Lenteschouw van dit jaar hebben wij kunnen lezen, dat de dames Hacke-Oudemans en Kreunen Mees de wens te kennen hebben gegeven van haar functie als redactielid van ons orgaan te worden ontheven. Sinds het verschijnen van het eerste nummer in 1954 hebben beide dames zitting gehad in de redactie. De eerste jaren met de heer Wigman, later ook met de heer Spanhaak en ten slotte alleen.

Bij gebrek aan copy - hetgeen nogal eens voorkwam - moesten de redactieleden zelf voor artikelen zorgen, opdat de Schouw in voldoende omvang en op tijd kon verschijnen. Deze taak heeft mevrouw Hacke-Oudemans meestentijds op zich genomen, zoals duidelijk blijkt uit het overzicht van de sedert 1954 verschenen artikelen.

Mevrouw Kreunen Mees heeft op een andere manier er voor gezorgd, dat onze Schouw steeds tijdig in onze brievenbus kwam. Zij toch onderhield het contact met de drukker, besprak met hem indeling en layout, schreef eigenhandig alle adressen en maakte daarna het geheel verzendklaar; dit alles om de kosten te drukken in verband met de bescheiden middelen van onze Vereniging.

Hoewel ik hoop op de a.s. Herfst-Hoge-Veluwedag de dames mondeling te kunnen bedanken, wil ik haar beiden toch ook reeds op deze wijze dankzeggen voor de stimulerende, voortvarende en elegante manier, waarop zij gedurende al deze jaren de redactie van onze Schouw hebben gevoerd. Wij prijzen ons gelukkig, dat de beide dames wel deel blijven uitmaken van ons bestuur.

Een hartelijk welkom voor mevrouw E.H. Prakke-Kley

en de heer F.H. Nauta, die zich bereid hebben verklaard de taak van de beide dames over te nemen, en voor mevrouw F. Nyhoff-Rombach, die als biologisch adviseuse haar medewerking heeft toegezegd. Hopelijk zal binnenkort een derde lid de redactie komen versterken.

Ik ben er van overtuigd, dat zij zich met groot enthousiasme en élan zullen inzetten voor het mooie en verantwoordelijke werk van de redactie, zodat ons orgaan op hetzelfde hoge peil zal worden gehandhaafd.

Het D.B. heeft in overleg met zowel de oude als nieuwe redactie besloten een secretaresse aan de redactie toe te voegen. Wij prijzen ons gelukkig, dat ons lid mevrouw W. Pické-Soesbeek deze taak op zich wil nemen.

Rest mij de nieuwe redactie veel succes toe te wensen.

D.A. Kramer.

V E R S L A G

VAN DE 34e HOGE-VELUWEDAG

Op zaterdag 12 juni 1965 werd de 34e Hoge Veluwedag gehouden met veel van onze leden, die bij elkaar waren gekomen in de aula van het museum, niet alleen om weer eens heerlijk uit te zijn op de Hoge Veluwe, maar ook voor de lezing van de heer Rinkel, die daarvoor helemaal uit Rotterdam was gekomen. Nog voordat de heer Kramer de dag had geopend, had iedereen al de gelegenheid gehad de foto's te bewonderen, die daar als eerste resultaat van de werkgroep "Fotografie" heel mooi waren opgesteld. Sommige waren werkelijk uit je hart gegrepen, zoals b.v. het blauwe klokje met de regendruppels er nog op.

Dit knappe werk van de fotowerkgroep, geïnspireerd door de heer Van Tienhoven, de penningmeester van onze vereniging, en in werkelijkheid gebracht en gemonteerd door de heer Boeschoten, was een ver-

rassing voor velen van de leden en het animeert misschien wel tot nog meer fotograferen. Het drukken der foto's was gedaan door het Enka Kleuren Laboratorium in Zwolle.

De heer Kramer verwelkomde de leden en in het bijzonder zijn vriend de heer Rinkel; hij betuigde zijn spijt erover, dat deze keer de heer Jekel wegens ziekte niet aanwezig kon zijn.

Nu zal ik proberen uit te leggen wat de heer Rinkel heeft verteld over het bijenleven, dat zo ongelooflijk ingenieus door de natuur is ingericht, dat het nauwelijks, na één keer gehoord te hebben, te geloven is noch zo maar kort is weer te geven. De heer Rinkel, geen vakman-imker, maar een grandioos amateur-bijhouder, die het eenvoudig niet laten kan altijd bijen te houden; zelfs destijds op het platte dak van zijn huis in Amsterdam, waar dan, als de bijen zwermden, alle ramen dicht geklapt werden van de omliggende huizen. Ondanks en misschien dank zij dit en nog vele andere ongenoevens is het houden van bijen enorm boeiend.

Dit is ook te begrijpen, als je gehoord hebt hoe een imker kan experimenteren met zijn bijenvolken. Hij kan er o.a. mee reizen naar koolzaad, naar vruchtbomen, naar lindebloesem en klaver en vooral naar de heide. De heide is het hoogtepunt voor de imker. Het liedje van de "Grote stille heide" slaat niet alleen op de herder, maar voor de imker is die geurende, paarse, mystieke vlakte in augustus net zo belangrijk.

Na een korte inleiding vertoonde de heer Rinkel een film, waarin we b.v. zagen het voortdurende werken van de werkbij. Het voeden van de larven en in het voorjaar het schoonmaken van de korf of kast, het verzorgen van de koningin en het ventileren, dat ze door de hele korf doen met hun vleugeltjes. De wacht houden bij de ingang, waarbij vreemde verstoorders eenvoudig worden aangevallen en doodgestoken, b.v. een wesp. Dat ze zelf dood gaan als ze steken, komt er niet op aan, de koningin legt per dag 3000 eitjes, die na drie weken al echte bijen zijn en iedere bij leeft 's zomers 6 we-

ken; in de winter overwintert het hele volk, maar leeft zeer miniem, zit stil en eet en drinkt zeer weinig en wordt pas weer actief bij 8 graden C. Dan vliegen alle bijen uit en deponeren hun vuil van het lichaam, opgezameld in de winter, over struiken en over de witte was aan de lijn enz., enfin, dan weet je, dat de bijen hun reinigingsvlucht hebben gehouden.

Op de film was ook te zien hoe een bij binnenkomt, die een bloem met honing ontdekt heeft en dat aankondigt aan zijn of haar metgezellen. Zij danst dan op een speciale manier in de korf rond, welke precies aangeeft door de figuren die zij danst in welke richting en hoe ver en welke geur het is. Binnen 5-10 minuten zie je al andere bijen op het doel afkomen.

Veel is intussen door wetenschappelijke onderzoeksmethoden aan het licht gekomen; we horen, dat de koningin bepaalde stoffen afscheidt, die regulerend optreden in het zwermmechanisme; andere stoffen vormen weer aantrekkingskrachten voor de mannetjes (darren) als de maagdelijke koningin ter bruidsvlucht gaat.

Tenslotte gaan wij met de spreker het hele imkerjaar door, te beginnen met de reinigingsvlucht in januari of februari, via de zwermverhinderingsvlucht in mei, naar de hoofddrachten op linde, klaver in juni en heide in augustus. De kasten, waarin de raten los hangen, maken het uitslingeren van de honing mogelijk, waardoor niet meer zoals vroeger bij de korfteelt het gehele volk behoeft te worden opgeofferd. In plaats van de geconcentreerde honing wordt dan in september een geconcentreerde suikeroplossing aan de bijenvolken gegeven om als wintervoorraad te dienen.

De honing is een dankbaar nevenproduct voor de liefhebber; hoofdzaak blijft de vreugde, welke men beleven kan bij het aanschouwen van de wonderlijke levensverrichtingen en de bewondering voor deze prachtig georganiseerde samenleving.

Met een warm woord van dank eindigde de heer Kramer deze lezing, waarna ons een gezellige lunch

in restaurant Rijzenburg wachtte; nadien voor liefhebbers een wandeling over het natuurpad, dat nog net open was.

De opkomst van circa 200 leden laat wel zien hoe groot de animo van de vrienden van de Hoge Veluwe is.

E.H.P.K.

Ons lid de heer Stompedissel, die de Hoge Veluwe door en door kent door zijn steeds terugkerend verblijf te Hoenderlo in tien achtereenvolgende jaren kon tot zijn genoegen de H.V.dag meemaken, wat niet altijd mogelijk is van zijn woonplaats Den Helder uit.

Hij schreef ons enthousiast over zijn ervaringen, zowel over de lezing van de heer Rinkel als over de excursie langs het Natuurpad.

Men ging in groepjes op weg en hoewel velen het cultuurgedeelte van de H.V. goed kennen, was voor velen de kennismaking met de Weymouthden en de Grote Wolfsklauw nieuw.

De schrijver betreurt dat het noodzakelijk is de blauwe zones, d.w.z. rustgebieden voor het wild, te vermijden. Hoewel het èn door de heer Klein èn door het bestuur herhaaldelijk is uiteengezet dat door de toename van het bezoek, door het gedrag van enkelingen het wild wordt verstoord, zijn wij er nog ver af, dat men zich met vreugde deze beperkingen getroost. Ja, inderdaad met vreugde, want dan komt men pas in de sfeer van de echte natuurbescherming, nl. dat de natuur er niet voor ons is als gebruiksvoorwerp, maar dat wij deel uitmaken van de schepping en daarin een roeping hebben. De beloning is wild behouden, wild kunnen zien.

Het gebied van de Delense Was, zeer drassig in de winter, was ook nu moerassig na de vele regendagen ten profijte van prachtige exemplaren zonnedauw. Dat er ook rustig trekkend wild werd gezien, vormde een extra attractie en beloning voor de blauwe zones.

Velen waren het met de schrijver roerend eens, dat het Natuurpad, de beschrijving en uitleg prima waren en een ieder was met dankbaarheid vervuld voor het werk van de heer Klein.

N A T U U R P A D V O O R J A A R 1 9 6 5

Als je als leek denkt over een natuurpad in het voorjaar, ga je niet bij voorkeur naar de Veluwe, die lijkt dan dor en droog en er schijnt niet veel te beleven. Liever ga je naar de Betuwe of het polderlandschap, of langs de beekjes van Limburg en van het Oosten van het land, waar het voorjaar juichend uitbarst in grote plukken dotters, bloeiende vruchtbomen, wilde bloemen en menig jong kalfje of veulen, nog op stijve poten.

Maar onder leiding van de heer Klein ontdek je op de Veluwe het geheim van het voorjaar, minder uitbundig, maar meer intiem, heel interessant en iedere plant zich aanpassend aan de omstandigheden van de vanouds woeste en droge Veluwe.

Om te beginnen al de drang naar de voortplanting, zodat zelfs op het dak van de Koperen Kop allerlei kleine zaailingen te vinden zijn van de Grove Den en de Berk en vele mosjes.

Het pad is met zorg door de heer Klein uitgezet, al vroeg in het voorjaar en de beschrijving ervan in het boekje, dat bij de Koperen Kop en alle ingangen te koop was, is voor liefhebbers uniek.

Behalve dit is er nog meer achter de schermen gewerkt. Na een oproep aan de leden om de heer Klein te helpen gedurende de weekends om als veldbioloog of natuurwachter te dienen op het pad, zijn er vele enthousiasten op de zaterdag vóór 22 mei bij elkaar gekomen en hebben een instructie-wandeling gemaakt onder leiding van de heer Klein. Deze groep heeft zich over de vele vrije dagen verdeeld en de wandelaars geholpen met de weg, voor zover dat nodig was, en met het vinden van alles wat in het boekje vermeld werd. Helaas ook moesten zij veel te vaak de bordjes weer recht zetten of zelfs ka-

pot geslagen bordjes vervan~~gen~~. Jammer, dat er altijd nog zoveel vernielzucht bestaat in Holland. Hoe anders b.v. in de Ver. Staten; daar trekken de "Hikingclubs" er hele dagen en weekends, met slaapzak, op uit om het oeroude "Indian trail" in stand te houden, dat van Noord tot Zuid door de bergen loopt in Amerika.

In alle geval veel dank aan deze groep helpers, ongeveer 15 personen, welke bestond uit leden van onze Vereniging en uit leden van de I.V.N. uit Lunteren, Velp en Arnhem, onder leiding van resp. de heren v.d. Brul, Krol en Van Holland. We hopen een volgende keer weer een beroep op hun hulp te mogen doen.

Graag zouden we nog eens iets meer willen horen hoe die I.V.N. in elkaar zit en wat zij doet.

Ook was er een groep uit Den Haag, vertegenwoordigers van het districtsbestuur van de Aquarium- en Terrariumvereniging van Zuid-Holland. Zij konden zo hun eigen wandeling voorbereiden, welke zij op 12 juni gehouden hebben.

Nu het natuurpad zelf.

Het meest dominerende was wel de bloei van de Grove Den. Deze Veluwe-bewoner was in die tijd in alle stadia te bewonderen, groot, klein, hoog en laag, met zijn één-, twee- en driejarige kegeltjes.

De merkwaardigste plant, die we zagen, was wel de Grote Wolfsklauw, die zeer zeldzaam gaat worden en waar dan ook een grote kooi omheen stond en zo gelukkig bewaard is gebleven gedurende deze wandelingperiode. In juli zal hij bloeien en voor wie hem dan weer vinden kan, is het zeker de moeite waard ernaar te gaan kijken.

Van de andere plantjes zagen we vleugeltjesbloem, zonnedauw, kartelblad, wollegras en heide-spurrie; tegen het einde van de duur van het pad was er helaas veel verdwenen. Hopelijk herstelt de natuur zich en kunnen we volgend jaar weer die bloempjes vinden.

Van de vogels zagen we het witte kwikstaartje bij de Koperen Kop, terwijl bij de Deelse Was de Kievit en de wulp ons verwelkomden. Een eendenfamilie

zwom daar in het water en menigeen zal daar, net op de helft van de wandeling, even gerust hebben en genoten van de stilte.

Voor echte zoekers was er ook nog een viooltje, klein tasjeskruid, penningkruid en antennaria (rozenkransje).

Op een paal van de omraastering van de Sitkadennen had een kuifmees zijn nestje gemaakt, zodat waarschijnlijk vele wandelaars, als ze de aanplant bekeken, deze vogelfamilie hebben gezien.

Zo zijn er altijd op een wandeling weer nieuwe verrassingen en vondsten en wij verheugen ons al op het volgende natuurpad, dat hopelijk in de herfst zal komen.

E.H.P.K.

GOED NIEUWS VOOR NATUURBESCHERMING

Voor de Natuurbescherming in Nederland had dit jaar een zeer belangrijke gebeurtenis plaats, nl. de benoeming van Dr. M.F. Mörzer Bruyns tot buitengewoon hoogleraar in "Natuurbehoud en Natuurbeheer" aan de Landbouwhogeschool te Wageningen. De aanvaarding van dit ambt, nieuw voor Nederland, had plaats op 20 mei 1965 met het uitspreken van de rede "Natuurbehoud als Gemeenschapsbelang". Dat de natuur overal op de wereld wordt bedreigd is bekend genoeg. Dat dieren door toedoen van de mens uitsterven, is iedereen duidelijk gemaakt in het mooie boek van Maliepaard en De Vos. Heel terecht merkt Mörzer Bruyns op: "Het op de juiste manier omspringen met de natuur is niet alleen een kwestie van kennis, tevens een kwestie van inzicht en instelling. Wanneer heden ten dage natuurlijke rijkdom wordt aangetast door ontbossing, ontwatering, overbejaging, overbevissing, vervuiling van lucht, water of bodem, het verkeerde gebruik van bestrijdingsmiddelen, door vernieling of op andere manieren, dan is ten dele gebrek aan kennis de oorzaak. Vaak is gemis aan inzicht bij verantwoordelijke instanties, doordat de kennis niet ver ge-

noeg is doorgedrongen, van doorslaggevende betekenis, evenals een niet voldoende positieve, op het welzijn van de mensheid gerichte instelling. Deze is het gevolg van verkeerd begrepen eigenbelang."

Kan het nu anders? Zeker door vermeerdering van kennis, maar vooral verbetering van inzicht en instelling. Nog veel te veel wordt de natuurbeschermmer beschouwd als een utopist, terwijl juist hij, toegerust met de nodige kennis de overtuiging moet vestigen dat natuurbehoud een gemeenschapsbelang is.

Een voorbeeld geeft Mörzer Bruyns hoe goed fauna-beheer economisch verantwoord is met het volgende: "De Aziatische Saiga-antiloop werd omstreeks 1920, als gevolg van overbejaging als praktisch uitgestorven beschouwd. Effectieve bescherming en goed gereguleerde jacht hebben de aantallen weer doen toenemen tot 2 à 3 miljoen. De dieren leven in arme steppen en woestijnen, waar veeteelt niet meer rendabel is. Het jaarlijks afschot levert er door de benutting van het vlees, de huiden en de organen een wezenlijke bijdrage tot de economie van de landen van de Sovjet Unie, waar zij voorkomen."

Wij kunnen de lezing van genoemde rede warm aanbevelen. Uitg.H. Veenman & Zn. N.V., Wageningen.

Red.

NAJAARS-HOGE VELUWE-DAG

De 35ste Hoge-Veluwe-Dag zal gehouden worden op ZATERDAG 23 OKTOBER 1965.

Nadere bijzonderheden omtrent onderwerp, tijd, plaats enz. worden U later gezonden.

Maar tekent in elk geval die datum aan op Uw kalender.

Voor de herdenking van de

100STE GEBOORTEDAG VAN Dr. JAC.P. THIJSSSE

was het bestuur onzer Vereniging van Vrienden uitgenodigd. Helaas was geen bestuurslid in de gelegenheid de herdenking te Amsterdam bij te wonen. Mevrouw A.J. Gorter-ter Pelkwijk was zo vriendelijk op verzoek der redactie ons het volgende verslag toe te zenden. Alhoewel in de pers uitvoerig over het werk van Jac.P. Thijsse is bericht, mag toch in "de Schouw" een verslag niet ontbreken.

VERSLAG VAN DE THIJSSSE-HERDENKING TE AMSTERDAM

Op dinsdag 25 mei kwam in Amsterdam een groot aantal genodigden bijeen in de Koningszaal van Artis. Zij waren de gasten van het I.V.N. (Instituut voor Natuurbeschermingseducatie) bij de herdenking van de 100ste geboortedag van Dr. Jac.P. Thijsse.

De voorzitter van het I.V.N., de heer J. Nijkamp, opende de bijeenkomst met een welkomstwoord. Thijsse, zei hij, was een zeer veelzijdig man, die in de ware zin des woords "meesterlijke" prestaties heeft geleverd. Zo legde hij er steeds de nadruk op, dat plant en dier deel uitmaken van en gebonden zijn aan bepaalde soms zeer karakteristieke en zeldzame milieu's, die daarom behouden moeten blijven. Ook de individuele mens vaart daar wel bij: "natuurbescherming is in wezen bescherming van de mens", (uitspraak van Prof. Van Poelje).

Zijne Excellentie Mr. M. Vrolijk, minister voor Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, voerde daarna het woord: Thijsse droeg veel bij tot de verbreiding van de kennis der natuur en tot het aankweken van liefde hiervoor. Ook streed hij voor de bescherming van Natuur en Landschap. Thijsse zag de problemen zeer vroeg en deed daardoor baanbrekend werk. Vele particuliere organisaties kwamen door zijn initiatief op gang en werkten op hun beurt inspirerend op de overheid. De minister verklaarde overtuigd te zijn van het grote belang van natuur- en landschapsbescherming voor het algemeen welzijn. In de toekomst zal echter naast behoud ook van scheppen sprake moeten zijn en we moeten dan in de geest van Thijsse trachten ook daarin perspectie-

ven te zien.

Daarop volgde een boeiende herdenkingsrede, uitgesproken door Dr. V. Westhoff, hoofd van de afdeling botanie van het R.I.V.O.N.: De verdiensten van een man als Jac.P. Thijssse voor ons land zijn moeilijk naar waarde te schatten. Hij was een edel en begaafd mens, zowel geleerde als kunstenaar. We zouden kunnen spreken over de Eeuw van Thijssse, waarbij dan in één adem zijn vriend en medewerker E. Heimans genoemd moet worden. Beroemd zijn hun gezamenlijke publicaties, speciaal hun flora en hun serie populaire natuurwetenschappelijke boekjes, waarvan de inhoud meer is dan populariseren van wetenschap. Want zij berusten op eigen ervaringswetenschap en zijn daardoor zo overtuigend. Thijssse had een waardige voorganger, F.W. van Eeden.

Maar verder heerste er in zijn tijd in ons land bepaald een natuurhistorische achterstand. Heimans en Thijssse brachten ons in een stroomversnelling, die tot in België en Ned. Indië doorwerkte. Een groot aantal verenigingen, met name de Kon. Ned. Natuurhistorische Vereniging en de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland werden opgericht. Bovendien ontstond het maandblad De Levende Natuur en leverden zowel Thijssse als Heimans regelmatig bijdragen in de dagbladen, uitblinkend door peil, frisheid en eenvoud. Het resultaat was een natuurhistorisch réveil, te vergelijken met de beweging van de tachtigers op het gebied van de woordkunst. Tot de belangrijkste boeken, die Thijssse schreef, behoren: "Het Vogeljaar", "Het Intieme Leven der Vogels" en "Omgang met Planten". De levensloop van Thijssse is te vinden in het zo juist verschenen boekje van Kees Hana: "Feest in de Natuur".

Thijssse had een ongelofelijke werkkraft, hoewel steeds zonder haast en schijnbaar moeiteloos. Hij bezat een uitstekend geheugen, een zeer veelzijdige belangstelling en belezenheid. Zijn devies luidde: "Onbekommerd", met als symbool vijf zingende spreeuwen op een boom in de regen.

Als er iets waardevols b.v. van het landschap ver-

loren dreigde te gaan, probeerde hij, als het onvermijdelijk was, de lichtzijde te zien. Maar hij keerde zich met kracht tegen onnodige verliezen.

Thijssse had speciaal belangstelling voor het duinlandschap en voor dat der grote rivieren.

Als erfenis danken wij allen aan Thijssse het bestaan van verschillende mooie reservaten, als resultaat van zijn samenwerking met vooral Mr. P.G. van Tienhoven. Hij trachtte de rijke verscheidenheid in de Nederlandse landschapstypen te behouden. De afsluiting van de Waddenzee zou hiermee in strijd zijn, evenals correctie van rivieren en kanalisatie van beken dat steeds weer is.

De natuurbeschermingswet, die hij propageerde, is op dit ogenblik nog niet in werking getreden. Wel wordt er veel onderzoek verricht door veldbiologische instituten, daarnaast nog steeds veel onmisbaar werk gedaan door amateurs. Bepaalde kwetsbare terreinen kunnen nu eenmaal niet vrij toegankelijk worden gesteld, maar voor de meeste reservaten zal dit wel het geval kunnen zijn. In geen geval mogen echter in belangrijke natuurterreinen bepaalde recreatieve voorzieningen worden getroffen met het doel publiek te lokken, dat er niet hoort.

Thijssse propageerde de aanleg van "instructieve plantsoenen" om daarin onderwijs te geven over en in de vrije natuur. Ook was hij een voorstander van schoolwandelingen met hetzelfde doel. Hij pleitte voor het oprichten van school- en kindertuinen, voor vakantiespreiding en verbetering van de onderwijzersopleiding op natuurhistorisch gebied.

Na Westhoff sprak nog Thijssse's oudste zoon, Prof. J.Th. Thijssse, een persoonlijk woord over zijn Vader. Hoewel het een teleurstelling moet zijn geweest, dat geen van beide zoons zijn richting volgde, had hij daarvoor toch alle begrip en veel belangstelling voor hun werk (resp. waterbouwkunde en planologie).

Tenslotte ontving minister Vrolijk van het bestuur van het I.V.N. het Verkade-album "Vogelzang", het nieuwe boekje van Kees Hana en de nieuwe natuur-

beschermingsplaat over paddestoelen.

De première van de aangekondigde film "Om het laatste groen", toegelicht door Bert Garthoff en betaald door het bedrijfsleven, met name door de Fa. Boldoot, kon helaas niet doorgaan, daar het filmapparaat dienst weigerde. In plaats daarvan nam Prof. Engel het woord om de tentoonstelling toe te lichten, die door I.V.N.ers onder de leiding van D. Hillenius in het Zoölogisch Laboratorium van de Universiteit van Amsterdam als hulde aan de eredoctor Thijssen is ingericht. Het gehele gezelschap ging daarop deze tentoonstelling bekijken, waarbij ruimschoots gelegenheid was om elkaar te ontmoeten en na te praten.

BOEKBESPREKING

KEES HANA | "Feest in de natuur" (de eeuw van
| Jac.P. Thijssen) - uitg. Van Holkema & Warendorf N.V.,
| Amsterdam.

Tussen de vele interessante en boeiende artikelen in kranten en tijdschriften enz. in het "Thijssen-jaar" valt dit bijzonder frisse en levendige boekje op, dit een heldere levendige beschrijving geeft van hem en van zijn werk, ja, over en van hem, want tussen het levens- en werkverhaal geeft Hana telkens stukken uit Thijssen's boeken, die nog net zo plezierig en fris zijn alsof ze gisteren waren geschreven.

Het boekje roept een volledig beeld van Dr. Jac.P., de mens, op. "Een geestelijke reus met het hart van een kind" en nog zoveel meer, noemt Hana hem terecht. Lees U het zelf maar en geniet ervan; dit "feest in de natuur" kost U maar f 6,50. Het is smakelijk uitgegeven en geïllustreerd met mooie foto's, die goed bij de tekst passen.

De titel lijkt mij een beetje onvolledig; waarom niet "Feest in de natuur met Jac.P. Thijssen"?

I.K.M.

Tot leden van het Algemeen Bestuur van de Stichting het Nationale Park de Hoge Veluwe zijn benoemd:

Prof. M.F. Mörzer Bruyns, de heer H.J.E. van Beuningen en Mr. H.H. Nauta.

HERFST-NATUURPAD

Het herfst-natuurpad zal dit jaar van 25 september tot en met 24 oktober zijn opengesteld. Gidsjes zullen bij alle ingangen van het Park verkrijgbaar zijn.

SLUITING WILDBAAN

De Wildbaan van de Hoge Veluwe wordt in de BRONSTIJD VAN DE HERTEN gesloten. Wel mag men per auto dan de grote weg erdoor rijden tot 6 uur 's middags. Geen fietsen of wandelaars.

De voorlopige datums zijn: 13 september tot en met 10 oktober.

H e n r y M o o r e :

D R I E S T A A N D E M O T I E V E N

Op 10 april j.l. werd op een heuvel bij de fundamente van het Grote onvoltooide Museum de beeldengroep Drie Staande Motieven van Henry Moore onthuld.

Terwijl de directie van het museum zich tot nu toe bij haar aankopen beperkt had tot beelden die in een besloten parkaanleg het best tot hun recht kwamen, werd voor Moore de ruimte, het ruige landschap van de wildbaan verkozen.

Aan de Noordkant van het Park staat nu dus het standbeeld voor Generaal De Wet van Mendes da Costa, in het centrum de beeldengroep van Moore, meer versholten daartussen het Hertje, het Gewei en de Koperen Kop van John Raedecker en de Flora van Rombout Verhulst.

Alleen in Texas staat deze groep van drie figuren, die voor Moore een onverbreekelijke eenheid vormen, tezamen opgesteld - geen wonder dus dat ook hij verheugd was toen enkele jaren geleden de regenten der Krölller-Müller Stichting dr. Van der Wal en prof. Hammacher hem over een aankoop polsten. (Mendes da Costa schreef toen hij in 1915 de op-

dracht voor De Wet van mevrouw Krölller kreeg: "het stormt zoo in mijn hart"....) Moore zelf koos de plaats uit; zijn voor landschap en voor architectuur gevoelig oog ontdekte onmiddellijk dat op deze plek de mogelijkheid voor een samenspel lag van natuur, architectuur en beeldhouwkunst, die een nieuwe samenhang, een nieuwe intensiteit aan elk der drie elementen verleende. De beeldhouwer maakte een maquette voor een voetstuk dat die samenhang met de museum-fundamenten accentueerde en in de wintermaanden werd deze betonnen kolos - op zichzelf al een boeiend geometrisch beeldhouwwerk - in Otterlo vervaardigd. Geen aantasting van het landschap zoals sommigen eerst vreesden, maar veel-
eer een verrijking: te vergelijken met tempelresten in het wijde landschap van Israël of Sicilië, of met het enorme monument van de beeldhouwer Goeritz in de woestijn bij Mexico City. De onbegrensheid van het landschap krijgt er een ritmische geleiding door, als een hevig accent in eindeloos voortgaande oosterse muziek. En juist omdat dit accent door een mens gelegd werd, heeft het een andere intensiteit en een andere kracht dan bomen, dieren of andere "staande motieven".

Een mens, dat wil zeggen: een creatief mens voor wie een (sculpturale) vorm velerlei belevings- en interpretatiemogelijkheden in zich bergt: Moore zelf heeft, terwijl hij aan het werk was, vaak aan Golgotha gedacht, maar het is daarom nog geen uitbeelding van de kruisigingsscène: ook de herinneringen aan indiaanse totempalen, aan cromlechs en menhirs zijn er in verweven. Een menselijke gestalte (vooral in het middelste zgn. Glenkiln-kruis[†]), elementen van dieren (de bijna nijlpaardachtige kop van het rechter motief) en ornamentale vormen zijn tot een eenheid geworden. Schijnbaar onsamenvangende elementen, een a-rationeel conglomeraat, waar de ratio constructief, vormend en ordenend, gestalte aangeeft en op inwerkt niet alleen als

[†]) Glenkiln: het landgoed in Schotland waar dit beeld (zonder de 2 andere) staat opgesteld.

métier, maar ook als ordeningswil, zonder de rijkdom van deze stromende beeldwereld te verschrallen. Karakteristiek voor Moore's scheppingswijze is dat hij de verschillende elementen concreet laat bestaan: dierkoppen, een vrouw'lijk bekken, geometrische ornamenten zijn herkenbaar in de oprijzende kolom opgenomen; ook in zijn liggende figuren is zowel de vrouwengestalte als de heuvelvorm aanwezig: nooit abstraheert hij tot het uiterste of versmelt hij de elementen tot één abstracte vorm. Het is alsof de beschouwer hierdoor actief in het scheppingsproces betrokken wordt, alsof hij ziende en tastende deel heeft aan het Vormen; alsof ook hij de creatieve impuls ondergaat, die losgelaten werd vóór de sculptuurvorm over de grens van het direct herkenbare ging. Wel heel anders gaat hij te werk dan Barbara Hepworth die onbegrijpelijk vaak met Moore vergeleken wordt: zij boetseert geen (expressionistisch gedeformeerde) liggende vrouwenfiguur b.v. maar in de sculptuur Pastorale, die voor haarzelf doordrenkt is van het geluksgevoel, dat zij eens buitenliggend beleefde, werd èn door de keus van het witte marmer èn door de verhouding van hol en bol, van massa en opening, van licht en schaduw die staat van overgave en ontspanning, van zichzelf-zijn en één-zijn met de omgeving opgeroepen, die door anderen herbeleefd kan worden omdat zij niet aan een individueel geval en een individueel beleefd moment (zelfs niet zoals bij Moore aan een oerbeeld) gebonden is, maar in een samenklank van contrasten, in een stromende beweging wordt uitgedrukt.

Bij Moore kent dit gevecht met het oerbeeld geen onderbrekingen: steeds weer komt hij op bepaalde motieven terug en duikt hij onder in die wereld waarin mens, dier en landschap - aan dezelfde verwerende krachten onderhevig - ononderscheiden zijn. En juist deze samenhang en deze verstrengeldheid, waar het verstand scheidingsen en openingen in kan "boren" zonder dat zij ooit uiteenvallen, maken het welhaast tot een dwingende eis om Moore's sculpturen buiten, in een onontgonnen landschap

op te stellen. Aan deze eis werd voldaan door de samenwerking van de bestuurderen van Park en Museum.

E.J.

Ter gelegenheid van de onthulling van de Drie Staande Motieven werd een geïllustreerde plaquette uitgegeven (à f 2.50), in het Nederlands en Engels, met essays van John Russell en prof. dr. A.M. Hammacher en een inleiding van de beeldhouwer.

VAN DICHTBIJ IN HET NATIONALE PARK

VREEMDE VRUCHTEN ?

Op een klein natuurlijk grasveldje aan het Karitzwegje groeien heel wat soorten planten, waaronder een jonge wilde roos van amper een voet hoog, die door de heer Wittkämper uit Amstelveen werd gevonden. Hij werd op het struikje geattendeerd omdat er prachtige rood en groen gekleurde vruchten aan hingen. Nee, geen bottels; het waren helemaal geen vruchten, zo bleek bij nadere beschouwing.

Wat dan wel?

Uit de beschrijving die ik er van kreeg, meende ik te kunnen opmaken, dat het een gal was en een bezoekje, de volgende dag, bevestigde deze veronderstelling.

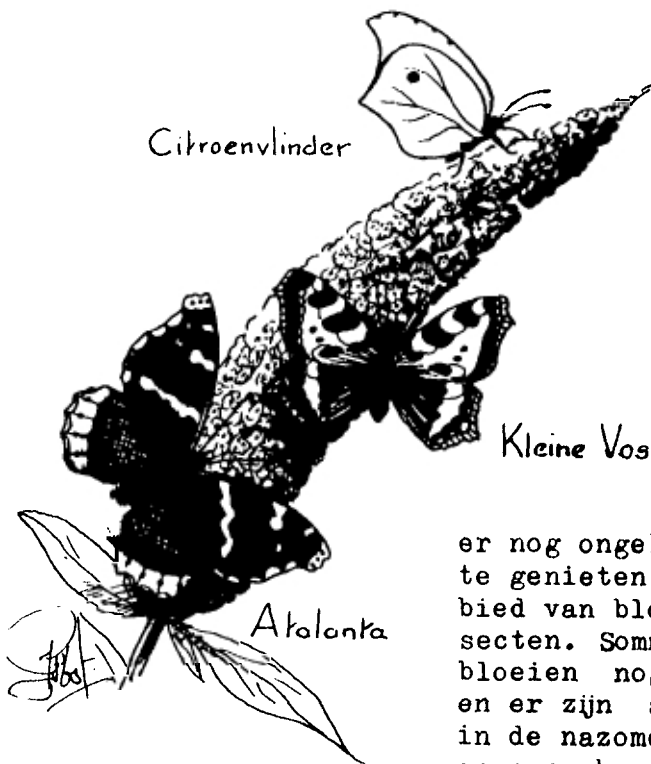
Het Gallenboek van W.M. Docters van Leeuwen vertelde mij dat het de gal van de galwesp *Rhodites spinosissimae* Gir. was, die ze wat mij betreft, in verband met de typische kleuren, de Spaanse pepergal hadden mogen noemen. Deze gal komt voor op diverse soorten rozen, meestal op de bladeren. Doordat vaak meerdere gallen samengroeien en aan weerszijden van het blad uitsteken is soms het hele blad misvormd en lijkt het of de gallen met een dun steeltje aan de twijg hangen.

De gallen vallen tegelijk met de bladeren en de wespen komen in mei-juni van het tweede jaar uit.

"Algemeen" zegt mijn gallenboek, maar dat gaat niet op voor de H.V. want ik verzeker u dat de roosjes in de wildbaan dun gezaaid zijn. Alle hulde daarom aan de heer W. voor zijn mooie vondst, hoewel.... wat denkt u van de prestatie van dat galwespje?

NAZOMERBLOEI

Trouw raadpleeg ik steeds de wildjaar-kalender in "Wild Zien" van ondergetekenden en het gevalt dan wel eens dat ik een goede tip tegenkom.

"Bij zonnig weer is er mooie bloei van na-jaarsplanten waar veel vlinders omheen fladderen", lees ik onder het hoofd Nazomer. Inderdaad, in zo'n klein septemberzomertje valt

er nog ongelooflijk veel te genieten op het gebied van bloemen en insecten. Sommige planten bloeien nog lang door en er zijn soorten die in de nazomer pas goed op gang komen, zoals de herfstasters.

Op een mooie septemberdag kan ik u een bezoek aan de omgeving van het Jachtslot aanbevelen. De border is dan over zijn hoogtepunt heen, maar de Vlinderstruiken (Buddlya's) bloeien stellig nog. Mooie losse struiken zijn dat met lange donkerrose en

paarse bloemtrossen waar vlinders onweerstaanbaar door worden aangetrokken. Ik geef het u te doen om te tellen hoeveel vlinders rond die struiken fladderen; zoveel hebt u er de ganse zomer niet bij elkaar gezien.

Het meest zult u aantreffen de Atalanta, de Kleine Vos, het Koolwitje en de Citroenvlinder. Van deze laatste kunt u zowel de witachtige wijfjes als de helgele mannetjes leren kennen.

De Vlinderstruiken kunt u vinden in de heester-groepen vóór de rozentuin en aan het eind van de bloemenborder. Met een vlinderboekje of een camera kunt u er best een uurtje aan besteden.

SEPTEMBER OP DE HEIDE

Ook in september bloeit de heide nog en als u er nog geen gelegenheid voor had is er alles voor te zeggen wat van de nabloei te gaan genieten. Nu de heide zich op vele plaatsen zo prachtig heeft hersteld, hoop ik weer eens uit te kijken naar de zuiver witte heide, waarvan destijds hier en daar een polletje stond; ook iets voor u om op te letten.

Pas als de kleurengloed van de heide is gedoofd, is het echt september. Het best laat zich de sfeer der vroege herfst dan benaderen aan het begin van een mooie dag. Dan glinsteren in de eerste stralen van de zon duizenden met dauw beparelde spinnewebben, meest trechtervormige en platte vangnetten waarin kleurenbogen blinken.

Spinnenestjes werden geweven in de toppen der grashalmen en roerloos hangen de kruisspinnen in hun wielvormige kunstwerken tot een gevangen insect de draden doet trillen.

(Tekening J.R.J. Planta)

A. Langenbach.

DIA'S VAN DE HOGE VELUWE

Bij de N.V. Filmfabriek Polygoon verscheen een serie van 30 dia's van de Hoge Veluwe. Deze serie compleet met een tekstboekje is verkrijgbaar ad f 18,50 of per dia f 1,25 bij het kantoor van de V.V.V. in Hoenderlo of bij N.V. Polygoon, postbus 508, Hilversum.

D E N N E B O S S E N
D O O R Z I E K T E A A N G E T A S T

Bosbouwers zijn verontrust door het optreden van een ziekte, die dennebomen over grote gebieden heeft aangetast. De naalden worden bruin, vallen af en de bomen gaan tenslotte dood. Het is een schimmelziekte, de *Bruchorstia pinea*, die speciaal de *Pinus nigra*soorten aantast.

Natuurlijk heeft het Bosbouwproefstation, afdeling Plantenziekten, de reeds lang bekende ziekte ernstig in ogenschouw genomen. Ir. J. Gemmen, aan deze afdeling verbonden, is van mening dat de *Pinus nigra*soorten, de Corsicaanse en Oostenrijkse den, afkomstig uit warmere streken, niet bestand zijn tegen onze koele en natte zomers der laatste jaren.

Waarom heeft men ze dan aangeplant zal men vragen? Wel omdat men in de vorige eeuw zocht naar naaldhoutsoorten, die in kortere tijd rechter en beter hout zouden kunnen leveren dan de gewone grove den.

Economisch was dat noodzakelijk; het maakt immers een groot verschil of men na veertig of na zeventig jaar bruikbaar hout produceert. Men kende de ziekte toen niet.

Men kan het volkomen eens zijn met Ir. Gemmen, dat men in feite geen andere houtsoorten moet aanplanten dan die passen bij de grond en het klimaat, maar dan zou men op de arme zandgronden van de Veluwe terugvallen tot het eiken-berkenbos, dat "als dikke haarstrengen het kale lichaam van de Veluwe bedekt", om met Slichtenhorst te spreken.

Gelukkig heeft wetenschap en praktijk niet stil gezeten. Er zijn al enige generaties van exotische naaldhoutsoorten met succes in de bosbouw gebruikt met toepassing van grondverbetering, menging met loofhout, gebruik van geacclimatiseerd zaad afkomstig van geselecteerde bomen van de douglas b.v.

In plaats van de gewone grove den bieden de kwekers plantsoen aan met het z.g. N.A.K.-etiket van deze soort, d.w.z. dat het plantsoen afkomstig is van gekeurd zaad, waarvan standplaats en herkomst bekend is. Overtreding van de keuringsvoorschriften kan de bonafide kweker zijn naam kosten.

Natuurlijk is het plantsoen duurder, maar de resultaten in de bosbouw zijn opvallend goed. Menige bosbouwer is dan ook terug gekomen op zijn afwijzing van de gewone grove den om zijn geringe opbrengst.

J.J.H.-O.

MUSEUM NIJUW S

K r ö l l e r - M ü l l e r M u s e u m

TENTOONSTELLING:

14 augustus - 26 september
Reliëfs van Marc Brusse - del Pezzo - Gentils
en Van Hoeydonck.

CONCERTEN:

oktober : Violduo Bouw Lemkes - Jeanne Vos
november: Chaja Gerstein, piano
december: Amsterdams Strijkkwartet o.l.v.
Jeannelotte Hertzberger

Ter toelichting op vele vragen het volgende:

Er zal zowel contemporaine als oudere muziek uitgevoerd worden; de opzet van de concerten is van het begin af aan geweest om muziek te laten horen van de 17de eeuw tot heden zonder voorkeur voor een bepaalde tijd.

Wij menen dat het slechts dan zinvol is om deze concerten te houden in dit museum waar moderne en oudere kunst getoond wordt.

Het gaat er niet alleen om om de relatie met vertrouwde kunst te versterken, maar bovendien werd

in het Kröller-Müller Museum, al van de openstelling van de collectie af, kunst getoond die een beeld gaf van de eigen tijd.

(Zo hield Mevrouw Kröller al in 1927 een Van der Leck-, en in 1913 een Van Gogh-tentoonstelling.) De beeldenkunst, de muziek en andere manifestaties vormen hierin een eenheid - het manifesteren van deze eenheid werd uitdrukkelijk door Mevrouw Kröller omschreven en gewenst; slechts ruimtegebrek is er de oorzaak van dat we ons in hoofdzaak tot het houden van tentoonstellingen en concerten moeten beperken.

E.J.

CONTACTMIDDAG AMATEUR-CINEASTEN

Zaterdag 6 november a.s. om 14.00 uur vindt ten huize van de familie Berends, J.P. Heyestraat 153^{II}, Amsterdam, een contactmiddag plaats voor vrienden-cineasten en belangstellenden.

Aangezien het aantal plaatsen beperkt is, verzoek ik U mij uiterlijk 31 oktober a.s. gaarne telefonisch te berichten indien op Uw komst gerekend kan worden. Mocht het aantal gegadigden de beschikbare plaatsen overtreffen, dan zal getracht worden elders een tweede contactmiddag te organiseren. Door het grote aantal te vertonen films zal het wellicht laat worden en daarom zal om + 18.00 uur door mevrouw Berends zuurkool met worst worden aangeboden, zodat niemand zich met projecteren zal behoeven te haasten.

Voor het geval U vragen te stellen hebt, ben ik gaarne bereid deze 's avonds + 19.00 uur telefonisch te beantwoorden daar mij de tijd ontbreekt dat schriftelijk te doen.

Komt allen en vergeet niet Uw eigen projector met films (eventueel dia's) mede te nemen.

Amstelkade 88^{II}
AMSTERDAM (Zuid)
Tel. 020-723316

J.H.D. Kammeijer.

VERBETERING PRINS HENDRIKLAAN

Op het moment dat deze "Schouw" verschijnt, zullen meerdere lezers al wel hebben geconstateerd, dat de z.g. Prins Hendriklaan (van het Stenen Hert af tot de Eikenlaan bij het kampeerterrein) van een gesloten wegdek is voorzien.

Het Bestuur der Stichting hoopt daarmee een grotere spreiding der bezoekers over het terrein te bereiken; het thans beter ontsloten gebied is prachtig en een bezoek alleszins waard.

v.T.

BOEKBESPREKING

F.F. Hazelhoff - "LEVEN IN VRIJHEID"

(foto boek van Nederlands wild)

Uitg. A. Roelofs van Goor, Amersfoort

Een schitterend boek! Iets heel bijzonders, om op Uw wenslijst te zetten, of Uzelf present te geven als troost voor een verregende vakantie.

Hoewel iedereen waarschijnlijk eerst de unieke foto's van onze Nederlandse zoogdieren en vogels zal bekijken, en wéér bekijken, past de levendige, duidelijke tekst daar zó goed bij aan, dat men geboeid blijft lezen en kijken.

Bewonderenswaardig is niet alleen het technisch knappe werk en het oneindige geduld, waarmee de dieren benaderd, of (dagenlang) afgewacht zijn, maar er spreekt ook een fijn artistiek aanvoelen en liefde tot de natuur uit.

Kijkt U b.v. eens naar de diepe kleuren van de korchanen (26), of het lichtspel op de bastgeweien van de herten (62), het lijnenspel van de herfstbomen (97 en 101), de feestelijke kemphaan (21) en het samengaan van dier en landschap, en zo zouden wel alle van de 106 prachtige foto-illustraties opge-

noemd kunnen worden. Veel van de foto's zijn op de Hoge Veluwe opgenomen.

Ir. C.H.J. Maliepaard, dir. v. Faunabeheer, schreef op zijn bekend kernachtige manier een "ten geleide".

Het formaat van het boek is $32\frac{1}{2}$ x $24\frac{1}{2}$ en de prijs f 49,50.

EDELHERTEN OP DE VELUWE

Onder deze titel deed de nog jonge "Vereniging tot behoud van het Veluwse hert" een gestencild boekje het licht zien, dat het lezen zeer waard is. Het eerste hoofdstuk is aan de schutspatroom van de jacht, St. Hubertus, gewijd en dan volgen er andere over bijv. de wettelijke positie van het edelhert, het hertenbeheer, de jaarlijkse trofeeënshow enz. Voor diegenen, die nogal eens met wildschuts en jagers omgaan en dan bepaalde termen van deze laatsten niet kunnen volgen, is het hoofdstuk "Wat betekenen al die vreemde woorden" van belang.

Het boekje is verkrijgbaar bij de Administrateur van bovengenoemde vereniging (Hoofdstraat 10 te Gorssel); prijs f 1,--.

v. T.

Mevrouw L.H. Lammerse, Bakenbergseweg 110, Arnhem, verzoekt ons te melden, dat zij haar portemonnaie met f 140,-- verloren heeft op de 34ste Hoge Veluwedag 12 juni 1965.

Heeft een van onze vrienden die soms gevonden?

